

MARYJNY CHARAKTER DOKSOLOGII UCZNIÓW O. WILHELMA JÓZEFA CHAMINADE'ŃA

*Ojcu i Synowi i Duchowi Świętemu
niech będzie chwała wszędzie
przez Niepokalaną Dziewicę Maryję*

O. Guillaume Chaminade (1761-1850)¹ to jeden z wybitniejszych i szlachetniejszych kapłanów Kościoła Francji porewolucyjnej. Przez pięćdziesiąt pierwszych lat XIX w., po powrocie z wygnania w Saragossie, Wilhelm Józef Chami-

¹ S. Rumiński, *Chaminade*, EK, t. III, kol. 62. Pierwsza biografia: J. Simler, *G.-J. Chaminade*, Paris 1901. Kolejne biografie oraz prace o nim: G. Goyau, *Guillaume – Joseph Chaminade, fondateur de la Société de Marie*, Paris 1913; H. Rousseau, *G.-J. Chaminade*, Paris 1913; Burdigalen – seu Victorien, *Beatificationis et canonizationis servi Dei Guilelmi Josephi Chaminade, sacerdotis fundatoris Societatis Mariae, Positio super revisione scriptorum*, Romae 1916; Burdigalen – seu Victorien, *Positio super non cultu*, Romae 1918; Burdigalen – seu Victorien, *Positio super virtutibus*, Romae 1918; Burdigalen – seu Victorien, *Summarium additionale super dubio: An signanda sit commissio...*, Romae 1918; Burdigalen – seu Victorien, *Positio super validitate processuum...*, Romae 1926; L. Cousin, *Un insigne apôtre de Marie*, Paris 1926; H. Lebon, *Le premier siècle de la Société de Marie*, Nivelles 1928; L. Gadiou, *La Société de Marie*, Paris 1930; Burdigalen – seu Victorien, *Positio super virtutibus...*, Romae 1931; L. Gadiou, *La vie mariale du bon père Chaminade*, „Revue du Rosaire” 7(1933); Burdigalen – seu Victorien, *Nova positio super virtutibus...*, Romae 1935; Burdigalen – seu Victorien, *Appendix ad summarium additinale novae positionis...*, Romae 1935; Burdigalen – seu Victorien, *Alia nova positio super virtutibus...*, Romae 1936; Burdigalen – seu Victorien, *Tertia novae animadversiones r. s. promotoris generalis fidei...*, Romae 1937; E. Neubert, *La doctrine mariale de m. Chaminade*, „Cahiers de la Vierge” 4(1937); S. Broutin, *La modernité de G. J. Chaminade*, „Nouvelle Revue Théologique” (1938), s. 413-436; A.-L. Seebold, *Social-moral reconstruction according to the writings and works of William-Joseph Chaminade*, Washington 1946; M. Darbon, *Guillaume – Joseph Chaminade (1761-1850)*, Paris 1946; K. Burton, *Chaminade, Apostle of Mary*, Milwaukee 1949; T. Stanley, *The Mystical body of Christ according to the writing of father William-Joseph Chaminade*, Fribourg 1952; H. Lebon, *Chaminade (Guillaume-Joseph)*, *Dictionnaire de spiritualité ascétique et mystique*, t. II, Paris 1953, col. 454-459; G. Barra, *Prete nella tormenta*, Torino 1956; W. J. Cole, *The spiritual maternity of Mary according to the writings of father William Joseph Chaminade*, Dayton 1958; J. Harrington, *The teaching of William-Joseph Chaminade on mental prayer*, Dayton 1961; J. Verrier, *Mélanges Chaminade*, Madrid 1961; A. Windisch, *The Marianist Social System, according to the Writings of W. J. Chaminade*, Fribourg 1964; S. Humbertclaude, *Contribution à une biographie du Père Chaminade*, Fribourg 1968; S. Hoffer, *La vie spirituelle à l'école du Père Chaminade*, Rome 1968; T. R. Vasey, *Dernières années du Père Chaminade*, Roma

nade, kanonik z Bordeaux, poświęcił się gorliwie jako apostołski misjonarz² odnowieniu wiary Kościoła, przede wszystkim przez założenie wspólnot świeckich oraz zakonnych pod sztandarem Najświętszej Maryi Panny³. Świadectwem jego dzieła misyjnego są różne pisma, które po nim zostały. W ciągu ostatnich 150 lat publikowano je na różne sposoby; obecnie stanowią one materiały źródłowe dla wielu badań⁴.

1969; Burdigalen – seu Victorien, *Inquisitio historica de quibusdam animadversionibus in servi Dei vitam ex officio concinnata*, Romae 1970; E. Weltz, *Sur les pas du Père Chaminade à Bordeaux*, Bordeaux 1978; J. Verrier, *Jalons d'histoire sur la route de Guillaume-Joseph Chaminade*, t. I-IV, Paris 1979; D. Lasagabaster, *El ambiente de Guillermo José Chaminade en Zaragoza 1797-1800*, Madrid 1985; E. Claret, *Repertoire iconographique des fondateurs*, Roma 1986; R. Cammilleri, *Guilielmo Giuseppe Chaminade, un prete tra due rivoluzioni*, Casale 1993. – Krótka chronologia i streszczenie życiorysu: J. Verrier, *Chaminade*, w: *Dictionnaire de la Règle de Vie Marianiste*, Roma 1988 [RVM].

² Guillaume, po bierzmowaniu Guillaume-Joseph; zwykle podpisuje się „G. Joseph”: J. Verrier, *Jalons*, s. 12. – Kanonik w Bordeaux, zob. J. Simler, G. – *Joseph Chaminade*, s. 219. – „Apostołski Misjonarz”, zob. J. Verrier, *G. J. Chaminade, Missionnaire apostolique*, s. 146; S. Pierrel, *Sur les chemins de la mission. G. Joseph Chaminade, fondateur des Marianistes*, Paris 1981, s. 169.

³ *Congrégation de Bordeaux* [Sodaliczja w Bordeaux] 1800; *Filles de Marie* [Córki Maryi] 1816; *Société de Marie* [Towarzystwo Maryi] 1917.

⁴ W ciągu życia Chaminade wydał tylko modlitewnik dla Sodaliczji, *Manuel du Serviteur de Marie* [MS]: *Manuel du serviteur de la Très-Pure Vierge Marie, Mère de Jésus*, Bordeaux 1804; *Manuel du Serviteur de Marie*, Bordeaux 1921; *Manuel du Serviteur de Marie*, t. I, Besançon 1841; t. II, 1844. Częściowo wydany krytycznie, EM II, s. 137-206. Cfr. J. Verrier, *Le Manuel du Serviteur de Marie*, VI – *L'édition de 1840-43*, „L'Apôtre de Marie” 36(1955), s. 29-33. Wydał także swoje okólniki, dopiero później wydrukowane, G. J. Chaminade, J. Caillet, *Extrait du recueil des circulaires des RR. PS. Chaminade et Caillet*, Lons-le-Saunier 1863 [RC]. Opublikował również, jednak tylko w rękopisie, konstytucje wspólnot przez niego założonych, EM II, s. 210-224. Dopiero po pojawieniu się pierwszej biografii rozpoczęto publikowanie jego pism. Najpierw zbiór kilku pism Założyciela SM oraz od pierwszych marianistów w *L'Esprit de notre Fondation d'après les écrits de M. Chaminade et les documents primitifs de la Société*, v. I-III, Nivelles 1910-1916, następnie pierwsze pięć tomów jego listów: *Lettres de M. Chaminade*, v. I-V, Nivelles 1930 [LC]; *L'Esprit de notre Fondation d'après les écrits de M. Chaminade et les documents primitifs de la Société*, IV, Fribourg 1944-1963; G. J. Chaminade, *Notes d'Instruction de G.-Joseph Chaminade*, v. I-XIII, Fribourg 1963-1967 [NI]; tenże, *Écrits de Direction*, I-III, Fribourg 1964 [D]; J. C. Delas, *Histoire des Constitutions de la Société de Marie*, Fribourg 1964 [HC]; G. J. Chaminade, *Notes de retraites prêchées par G.-J. Chaminade (1809-1843)*, I-III, polic., Fribourg 1964 [NI]; tenże, *Ecrits Marials* I, Fribourg 1966 [EM]; tenże, *Ecrits d'oraison*, Fribourg 1969 [EO]; *Lettres de M. Chaminade*, VI-VIII, Roma, 1977; *Lettres de M. Chaminade*, IX, Roma 1986; G. J. Chaminade, *Ecrits sur la foi*, Paris 1992 [EsF]. Najważniejsze badania nad pismami o Chaminade'a: A.-L. Seebold, *Social-moral reconstruction according to the writings and works of William-Joseph Chaminade*, Washington 1946; E. Neubert, *Notre don de Dieu*, Tours 1954; T. Stanley, *The mystical body of Christ according to the writings of father William-Joseph Cahaminade*, Fribourg 1952; H. Lebon, *Chaminade, en Dictinnnaire de spitualité ascétique et mystique*, II, I. partie, Paris 1953, col. 454-459; W. J. Cole, *The spiritual maternity of Mary according to tye writings of father William-*

Oczekując nadchodzącego Jubileuszu Dwutysiąclecia Wcielenia Zbawiciela marianiści przygotowują się również do sto pięćdziesiątej rocznicy śmierci (narodzin dla nieba) swojego Założyciela. Dlatego też zdecydowano o ukończeniu publikacji *Corpus*⁵ o. Chaminade'a (dziewięć tomów listów oraz siedmiotomowy zbiór *Ecrits et paroles* – „Pisma i słowa”), z odpowiednimi wstępami historycznymi, która zawiera wszystko to, co było dotychczas opublikowane, oraz pozostałe pisma⁶. W przygotowywaniu tych jubileuszy mamy więc wkład w postaci wydania całych jego dzieł.

W tych okolicznościach 11 maja 1999 r. Kongregacja Spraw Świętych wydała dekret potwierdzenia cudu dokonanego za wstawiennictwem o. Chaminade'a, a więc droga do beatyfikacji jest otwarta⁷. Szczęśliwa zbieżność dat jubileuszu i rocznicy śmierci oraz beatyfikacji jest znakiem, którego nie powinni lekceważyć nie tylko marianiści, ale także poświęcający się studiom maryjnym.

Referat ten jest skromnym udziałem marianisty w jubileuszu. Chodzi w nim o zbadanie niewielkiej formuły doksologii trynitarnej, a zarazem maryjnej, istniejącej od czasów pierwszych marianistów założonych przez o. Chaminade'a w 1817 r. Pragniemy poznać, kiedy i w jaki sposób formuła ta się pojawiła, a przede wszystkim zrozumieć jej znaczenie w świetle maryjnej nauki o. Chaminade'a.

Joseph Chaminade, Fribourg 1958; J. Harrington, *The teaching of William-Joseph Chaminade on mental prayer*, Dayton 1961; J. Verrier, *La Congrégation Mariale de M. Chaminade*, I-V, policopiado, Fribourg 1964-1966; A. M. Windisch, *The Marianist social system according to the writings of William-Joseph Chaminade*, Fribourg 1964; J. Hoffer, *La Vie Spirituelle d'après les écrits du Père Chaminade*, Roma [1968]; J.-B. Armbruster, *Connaître, aimer, servir Marie. Avec G.-Joseph Chaminade fondateur des Marianistes*, Paris 1982; tenże, *L'état religieux marianiste. Etude et commentaire de la lettre du 24 août 1839*, Paris 1989; Q. Hakenwerth, *Aux sources Marianistes. Une Antologie des textes de base pour la formation à l'esprit Marianiste*, Rome 1991; tenże, *Manual de espiritualidad Marianista*, Madrid 1994; I. Otaño, *Lectura del „Método de Virtudes” hoy*, Madrid 1995; I. Otaño, *Misión Marianista. Proyecto misionero del Fundador*, Madrid 1994; I. Otaño, *María, Mujer de fe, Madre de nuestra fe*, Madrid 1996; A. Gascon, *Defender y proponer la fe en la enseñanza del S. Guillermo José Chaminade*, Madrid 1997.

⁵A. Albano, *Corpus Chaminade*, „Marianist International Review” 13(1992)1, s. 3-31. W artykule przedstawiono projekt organicznego i całościowego wydania pism o. Chaminade'a oraz jego wypowiedzi.

⁶Pod kierownictwem A. Albano SM. Pierwszy tom pojawiał się w roku 1994: EP I, *Le temps des laïcs. La Congrégation de Bordeaux* [Czas świeckich. Sodalicja w Bordeaux], Casale 1994. Później, t. V, *Le temps des religieux. Les Fondations* [Czas życia zakonnego. Założenia], 1996 [EP]. Plan wydania ogarnia siedem tomów w dwóch częściach: A. LES TEMPS DES LAÏCS: I – *La Congrégation de Bordeaux*, II – *Notes d'Instruction*, III – *Notes d'Instruction*, IV – *Notes d'Instruction*; B. LES TEMPS DES FONDATIONS RELIGIEUSES: V – *Les fondations*, VI – *Leur développement*, VII – *Leur affermissement* [A. CZAS ŚWIECKICH: I – Sodalicja w Bordeaux, II – Notatki do instrukcji, III – Notatki do instrukcji, IV – Notatki do instrukcji; B. CZAS ZAŁOŻENIA ŻYCIA ZAKONNEGO: V – Założenia, VI – Ich rozwój, VII – Ich umocnienie]. Cf. EP I, s. 9.

⁷Burdigalen – seu Victorien, *Relatio et vota congressus peculiaris die 11 maii an. 1999 habiti*.

HISTORIA DOKSOLOGII I JEJ WYKORZYSTANIE

1. Znamy istnienie formuły doksologii dopiero z dokumentu z roku 1818. Znalazła się ona w pierwszym regulaminie „zakonników Maryi”⁸, niedawno założonych w Bordeaux przez o. Wilhelma Józefa Chaminade’a⁹. Zakon wziął swój początek z Sodalicji Niepokalanie Poczętej z Bordeaux (sodalicja pochodziła od maryjnych sodalicji jezuitów), którą Chaminade odbudował w roku 1801 po powrocie z wygnania w Saragossie.

Jak powiedziano, mała wspólnota zakonna redaguje regulamin, gdzie w trzecim akapicie jest zapisane:

„W każdej godzinie dnia oraz gdy ktoś się zbudzi w nocy, należy powiedzieć: *Ojcu, Synowi i Duchowi Świętemu niech będzie chwała...* etc.”¹⁰

Regulamin oraz formularz modlitw był napisany przez jednego z członków, Jean Lalanne, i zatwierdzony przez Chaminade’a¹¹.

a) Zwróćmy uwagę na to, że tekst doksologii nie jest skończony¹², ale otwarty na końcówkę przez „etc.” Oznacza to, że odbiorcy regulaminu znają formułę na pamięć oraz korzystają z niej od jakiegoś czasu. Podobnie jest w akapicie drugim regulaminu z formułą *Soit faite, etc.*:

„Pod koniec każdego ćwiczenia duchowego lub świeckiego, należy powiedzieć: *Niech będzie, itd.*”¹³

Formułę drugą wykorzystuje się w Sodalicji przynajmniej od 1804 r., kiedy już otrzymała odpusty od papieża Piusa VII¹⁴. Już w tamtym czasie kongreganci modlili się na koniec *Sub tuum* prośbą do Niepokalanej. W *Manuel du Serviteur de Marie*, modlitewniku, który Chaminade wydał dla nich w 1804 r., na koniec antyfony *Sub tuum praesidium* jest prośba: *Sancta Maria, Mater Dei immaculata, ora pro nobis*¹⁵. Ponieważ członkowie nowej wspólnoty zakonnej pochodzili od sodalicji, formułę znali na pamięć. Dlatego też możemy przypuszczać, że tak-

⁸ EP T. 27-28, s. 487-500.

⁹ EP V, s. 500.

¹⁰ „3me: A chaque heure pendant le jour et lorsqu’on s’éveillera pendant la nuit, on dira: *Que le Père, le Fils et le Saint-Esprit soient glorifiés, etc.*”, AGMAR 12.9.44, 1.

¹¹ J. Lalanne, *Notice historique sur la Société de Marie de la Congrégation de Bordeaux*, Saint-Cloud 1858, s. 10. Opublikowane przez Ambrogio Albano SM (Roma 1996, s. 19).

¹² Brak ostatniej części: [...] *wszędzie przez Niepokalaną Dziewicę Maryję.*

¹³ „2me. A la fin de chaque exercice spirituel ou temporel, on dira le *Sub tuum* et *Soit faite, etc.*”, AGMAR 12.9.44.

¹⁴ „Soit faite, louée et éternellement exaltée la très juste, très haute et très aimable volonté de Dieu en toutes choses”. Ch. Klobb, *La congrégation de l’Immaculée Conception de Bordeaux, 1801-1901*, AGMAR 46.3.1, s. 6

¹⁵ *Manuel du Serviteur*, s. 224-225. Tak samo w kolejnych wydaniach *Manuel*: 1821, s. 324; 1928, s. 235.

że nasza doksologia pochodzi przynajmniej z czasów sodalicji Niepokalanej, mimo że nie znaleźliśmy dowodów potwierdzających.

b) Druga uwaga dotyczy faktu, że formuła doksologii jest napisana po francusku, odwrotnie niż antyfona maryjna *Sub tuum*, którą sodalicja oraz zakon marianistów modlił się na zakończenie wszystkich ćwiczeń.

2. Po raz kolejny i dalej formuła doksologii pojawia się we wszystkich regulaminach i modlitewnikach Towarzystwa Maryi, już jako pełna nazwa marianistów. Najpierw w 1843 r istnieje w regulaminie rękopisu dla wspólnot zakonnych. Doksologia służy jako konkluzja pracy lub nauki. Należy recytować „*Sub tuum praesidium*, ou Nous nous refugions vers vous, Ste Mère de Dieu etc.” (*Sub tuum praesidium*, lub Pod Twoją obronę uciekamy się Święta Boża Rodzicielko itd.). Potem dodaje się formułę doksologii, teraz już pełną:

„Ojcu i Synowi i Duchowi Świętemu niech będzie chwała wszędzie przez Niepokalaną Dziewicę Maryję”¹⁶.

Tę konkluzję powtarza się również za rachunkiem szczegółowym, Anioł Pański (s. 10) i za różańcem wieczornym i Anioł Pański (s. 11).

Zwróćmy ponownie uwagę na to, że nasza formuła jest pisana po francusku, przeciwnie niż *Sub tuum praesidium*. Tak samo będzie w modlitewnikach drukowanych z 1847 r.¹⁷ oraz z 1856¹⁸, już po śmierci o. Chaminade'a. W modlitewniku z 1885 r. formuła ta jest pisana równocześnie po francusku i po raz pierwszy po łacinie.

„Pater et Filius et Spiritus Sanctus ubique glorificentur per Immaculatam Virginem Mariam!”¹⁹

Od tego momentu łacińska wersja pojawia się w modlitewnikach marianistów różnych krajów, obok wersji niemieckiej, angielskiej, hiszpańskiej itd., do połowy dwudziestego wieku.

W *Formulaire* francuskim z 1953 r. na końcu doksologii dodano, że modlitwa jest wzbogacona odpustami: 300 dni dla zakonników, uczniów oraz dla trzeciego zakonu²⁰, ale także 5 lat odpustu, odpust zupełny co miesiąc i odpust zupełny dla umierających, jeśli często je powtarzali w ciągu życia²¹.

3. Od Soboru Watykańskiego II i po odnowie konstytucji marianistów stare modlitewniki tracą ważność. Formuła doksologii pozostaje tylko do prywatnego użytku. Niektóre prowincje jednak drukują ulotki zawierające kilka modlitw tra-

¹⁶ „Que le Père, le Fils et le St. Esprit soient glorifiés en tous lieux, par l'Immaculée Vierge Marie. Ainsi soit-il”, *Formulaire des prières à l'usage de la Société de Maire*, AGMAR 62.6.5, s. 7.

¹⁷ *Formulaire des Prières vocales*, Lalande, Besançon 1847.

¹⁸ Bordeaux, s. 22.

¹⁹ Tamże, s. 14-15.

²⁰ *Formulaire des Prières vocales*, Tours [1953], s. 18.

²¹ Tamże, s. 19.

dycyjnych Towarzystwa Maryi, a między innymi naszą doksologię. Pomimo to z tej modlitwy nie korzystają tak jak wcześniej.

4. Ostatnio marianiści powracają do doksologii. W dwóch prowincjach została skomponowana muzyka do niej. Wspólnoty zakonne oraz sodalicje chętnie ją śpiewają²².

Wnioski:

1) Formuła jest prawdopodobnie pochodzenia francuskiego. Dopiero później dodano wersję łacińską. Przynajmniej pierwsi marianiści poznali ją po francusku.

2) Już wcześniej – przed pierwszą redakcją regulaminu – „zakonnicy Maryi” znali ją na pamięć i korzystali z niej jako aktu strzelistego.

3) Wyznanie Niepokalanie Poczętej w doksologii oraz fakt, że pierwsza wspólnota marianistów pochodziła z sodalicji Niepokalanie Poczętej Ojca Chaminade’a, pozwala przypuszczać, że już członkowie sodalicji korzystali z niej przed założeniem marianistów w 1817 r. Nie mamy dowodów, że o. Chaminade jest twórcą doksologii, ale przypuszczamy, że powstała w jego kręgu.

4) Doksologia była początkowo aktem strzelistym, na każdą godzinę dnia zakonników. Później pozostała jako „mniejsze zakończenie” różnych prac oraz modlitw dnia. Mniejsze zakończenie składało się z *Sub tuum praesidium*, a po słowach *Virgo gloriosa et benedicta* (Panno chwalebna i błogosławiona) dodano doksologię, która zastępowała prośbę do Niepokalanej zawartą w pierwszym modlitewniku sodalicji.

5) Później doksologię strzelistą przekazano uczniom szkół marianistów oraz trzeciemu zakonowi Towarzystwa Maryi i wzbogacono odpustami, co oznacza potwierdzenie i polecenie przez Kościół.

6) Po uporządkowaniu reformy soborowej marianiści szukają nowych perspektyw dla doksologii przez śpiew oraz rozpropagowanie wśród świeckich. W ramach tego powrotu do formuły doksologii mieści się obecna praca.

FORMUŁA DOKSOLOGII W KONTEKŚCIE NAUKI O. CHAMINADE’A

Na kongresie w Rzymie w 1904 r. (pięćdziesiąta rocznica definicji dogmatu o Niepokalanej) marianista o. Charles Klobb przedstawił wykład pod tytułem *Le culte de l’Immaculée Conception dans la Société de Marie et dans les autres oeuvres de M. Chaminade* (Kult Niepokalanie Poczętej w Towarzystwie Maryi i w innych dziełach M. Chaminade’a). W nim raz wspomina o doksologii marianistów.

²² O. Aurelio Zorzi SM, ze wspólnoty marianistów w Rzymie, dodał muzykę do doksologii. Także brat Howard Hugues skomponował muzykę na prośbę byłego przełożonego generalnego o. Jose Maria Salaverri.

Mówi o niej, że przypomina syntezę koronki Niepokalanej²³. Pięćdziesiąt lat później, w 1954 r., w setną rocznicę dogmatu drugi marianista, o. Emile Neubert, także uczestniczący w rzymskim kongresie mariologiczno-maryjnym, przedstawił referat pod tytułem *Raisons de la dévotion spéciale envers le mystère de l'Immaculée Conception dans la Société de Marie*²⁴. Nie należy tutaj powtarzać tego, co zostało tam powiedziane. Poza tym praktycznie nic nie napisano o doksoologii, możemy jednak skorzystać z niniejszych prac dla realizacji naszego celu.

Mamy wyjaśnić trzy aspekty: a) Jaką wartość ma dla o. Chaminade'a chwała oddana Trójcy Świętej; b) W jaki sposób według o. Chaminade'a Maryja w Niepokalanym Poczęciu oddaje chwałę Trójcy Świętej; c) W jakim sensie członek sodalicyj oraz zakonnik Maryi oddaje chwałę Trójcy Świętej przez Niepokalaną Dziewicę Maryję; d) Sens korzystania z formuły doksoologii u marianistów.

Jaką wartość ma dla o. Chaminade'a chwała oddawana Trójcy Świętej?

Z góry należy podkreślić, że cechą charakterystyczną o. Chaminade'a jest przede wszystkim wiara. Wszystkie świadectwa zgodnie mówią o nim, że był człowiekiem wiary²⁵. Żył z wiary, mówił nieustannie o wierze, zapraszał wszystkich, aby stawali się „ludźmi wiary”. Jego pism o wierze jest mnóstwo. J. B. Armbruster stworzył z nich ważną antologię liczącą prawie tysiąc trzysta tekstów²⁶. Chaminade patrzy na wiarę pod kątem teologii fundamentalnej (wiara i rozum), pod kątem dogmatyki (credo) oraz pod względem moralnym (cnota wiary), ale zawsze jako na witalne źródło w drodze duchowej²⁷.

Wiara Chaminade'a jest w zasadzie teocentryczna, chrystocentryczna, trynitarna, w zgodzie z francuską szkołą duchowości, pod której wpływem się znajduje²⁸. Z drugiej strony, był on wychowywany przez swego brata, kapłana pochodzącego z Towarzystwa Jezusowego, w tamtym czasie rozwiązanego²⁹, a więc zasada robienia wszystkiego na większą chwałę Boga była głęboko zakorzeniona w jego duszy. O tym często pisał. Wśród *Notatek do Instrukcji* pochodzących z

²³ Ch. Klobb, *Le culte de l'immaculée Conception dans la Société de Marie et dans les autres oeuvres de M. Chaminade*, „l'Apôtre de Marie” 1(1904), s. 128.

²⁴ E. Neubert, *Raisons de la dévotion spéciale envers le Mystère de l'Immaculée Conception dans la Société de Marie*, en *Virgo Immaculata, Acta Congressus Mariologici-Mariani Romae anno MCCMLIV celebrati*, t.VIII, fasc. III, s. 227-229.

²⁵ Verrier, *Mélanges*, s. 16.

²⁶ Armbruster, Chaminade, *Écrits de foi*.

²⁷ W czasie rekolekcji 1821 r. ojciec Chaminade uczy swoich zakonników o różnicy między aspektem dogmatycznym a moralnym wiary. Cf. EsF, 997, s. 415.

²⁸ T. Stanley, *The Mystical Body of Christ according to the writings of Gather William Joseph Cahminade*, Fribourg 1952, s. 56-64; W. Cole, *The spiritual maternity of Mary according to the writings of Father William Joseph Chaminade*, Fribourg 1958, s. 341-342.

²⁹ Verrier, *Jalons*, s. 5-114.

pierwszego dziesięciolecia XIX w. znajduje się tekst o pokorze, który skopiował od nie znanego nam autora, a który opisuje, co to znaczy dać komuś chwałę:

„Jest żelazna zasada głosząca, że cała chwała należy do samego Boga w takim stopniu, że człowiek nie może jej sobie przypisywać bez niesprawiedliwości i bez jawnego uzurpowania i świętokradztwa. Pojęcie chwały to pokazuje. Co to jest chwała? Chwałą jest ceniecie razem z komplementami, które niektórzy mówią o kimś jako o doskonałości tego kogoś. A ponieważ wszystkie doskonałości są posiadane przez Boga samego i pochodzą od samego Boga, cała chwała do Niego należy. Pierwszy wniosek z pierwszej zasady: Nie chwalić się”³⁰.

Refleksja o chwale jest rozwinięta przez Chaminade’a w kontekście moralności, w temacie pokory. Później zobaczymy, w jakim sensie – według niego – chwała należna „tylko Bogu” da się pogodzić z chwałą daną Najświętszej Maryi Pannie. Należy jednak najpierw podkreślić absolutne pierwszeństwo Boga.

Bóg, któremu oddajemy chwałę, jest trynitarny. Już w tym samym czasie i w tym samym zbiorze *Notatek do Instrukcji* często można znaleźć teksty o Trójcy Świętej³¹.

W instrukcji o praktycznym zjednoczeniu się z Chrystusem w rozmyślaniu mówi Chaminade o *Per Ipsum* Mszy świętej. Człowiek zjednoczony z Chrystusem oddaje chwałę Trójcy Świętej³².

Per Ipsum jest także obiektem rozmyślania w drugim fragmencie o zjednoczeniu z Chrystusem w prośbach. Ten tekst jest „notą”, tak bardzo typową dla jego sposobu pisania, podczas jego własnego opracowania. Jezus Chrystus jest tutaj Pośrednikiem każdej prośby skierowanej do Ojca w Duchu Świętym³³.

To był na pewno ważny temat dla Chaminade’a, ponieważ często wracał do niego w swoich pismach, np. w redakcji metody rozmyślania z 1818 r. (w tym samym roku powstała formuła naszej doksológii). Poleca on od nowa zjednoczenie z Chrystusem w czasie rozmyślania³⁴. W 1828 r., już pod wpływem Olier’a oraz św. Ligouriego, w piśmie, które Chaminade przygotowywał na spotkanie kierownictwa zakonników, mówi o konieczności poznania Chrystusa przez wiarę. Jezus

³⁰ „C’est un principe également certain que toute la gloire appartient tellement à Dieu seul que l’homme ne s’en peut rien attribuer sans une injustice et une usurpation manifeste et sacrilège. Explication: L’idée de la gloire le démontre. Qu’est-ce que la gloire? C’est l’estime accompagnée de louanges que plusieurs font de l’excellence et des perfections de quelqu’un. Or toutes les perfections se trouvent dans Dieu seul et viennent de Dieu seul; par conséquent toute gloire doit lui être rapportée. Première conséquence du 1er principe: Ne pas se glorifier [...]”. EP I, 40.248, s. 102-103. W indeksach tematycznych EP oraz w innych zbiorach jest znaczna liczba tekstów pod słowem „chwała”.

³¹ ES II, 17, 98; 109, 196; 211.

³² EP II, 108.195-196, s. 254.

³³ EP II, 84.111, s. 211.

³⁴ EP II, 22, 32.

Chrystus jest doskonałą chwałą Ojca³⁵. Kiedy cztery lata później opracuje swoją metodę rozmyślania, jeszcze raz skorzysta z *Per Ipsum* Mszy świętej, gdzie Chrystus jest Pośrednikiem, który wprowadzi wierzącego na łono Trójcy Świętej³⁶. W każdym bądź razie tajemnica Trójcy Świętej jest – według Chaminade'a – tematem, który należy zgłębiać w rozmyślaniu³⁷ i przyjąć przez wiarę³⁸.

Wnioski:

Człowiek wiary, według Chaminade'a, oddaje absolutne pierwszeństwo chwale winnej tylko Bogu. Jedynie w stanie nieustającej i radykalnej pokory możliwe jest, by mógł zwać się wierzącym, wszystko czyniącym na większą chwałę Boga.

Bóg jest Trójcą, Ojcem, Synem i Duchem Świętym. Przez Jezusa Chrystusa i w Duchu Świętym człowiek oddaje Ojcu cały honor i wszelką chwałę. Zdaniem Chaminade'a wierny łączy się z Jezusem w ruchu intratrynitarnym. Modlitwa chwalebna oraz prosząca trafi do Boga Ojca przez Niego i w Nim. Być człowiekiem wiary oznacza: wszystko zrobić na chwałę Trójcy Najświętszej.

W jaki sposób, według o. Chaminade'a,

Maryja w Niepokalanym Poczęciu oddaje chwałę Trójcy Świętej?

W tym kontekście trynitarnym Chaminade zintegruje osobę Maryi w Jej Niepokalanym Poczęciu. Kiedy w 1904 i 1954 r. o. Klobb i Neubert mówili o sensie pobożności Apostolskiego Misjonarza z Bordeaux, który chciał odnowić wiarę we Francji, nie brali pod uwagę wartości, jaką o. Chaminade nadał relacjom pomiędzy Maryją a Trójcą Świętą. To prawda, że Chaminade nie poświęcił się spekulacji teologicznej, lecz misji. Jednak dla jego duszy, pełnej pasji nie tylko kochania i służby Maryi, ale także poznania Jej, był to temat, którym także się interesował. A więc również o tym pisze. Przez pierwsze dziesięciolecie minionego stulecia, kiedy odbudował sodalicję, starał się – po przestudiowaniu najlepszych podręczników kaznodziejstwa jego czasu – instruować członków sodalicji Niepokalanej. Owocem jego pracy jest mnóstwo notatek przygotowanych na kazania oraz konferencje. One nam pokazują jego wybór, który będzie także wyborem materiałów, z których później zbudował własne syntezy³⁹.

1. Niepokalana objawieniem świętości Trójcy

W notatce pisanej prawdopodobnie na święto Niepokalanego Poczęcia Maryja jest uważana za pierwsze stworzenie Boga, za Tę, która objawia tajemnicę świętości samego Boga:

³⁵ G. J. Chaminade, *Direction sur la Société de Marie dans les voies du salut*, ED I, 1280, s. 382.

³⁶ Tenże, *Pratique de l'oraison mentale, vie purgative*, EO, 404-411.

³⁷ EsF, 997, s. 415.

³⁸ EsF, 427, 458.

³⁹ J. B. Armbruster, *Introduction historique au volume I des Ecrits Marials de G. J. Chaminade*, EM I, s. 92-94.

„*Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram* [Uczyńmy człowieka na obraz i podobieństwo nasze]. Pierwszy Pański twór wychodzi z Ich rąk, czysty i bez zmyzy, pełny łaski i błyszczący pierwotną sprawiedliwością. Oto podobieństwo, które Bóg świętości na nim odbija [...] Pojęcie Maryi jest prawdę mówiąc tajemnicą świętości Boga. Tajemnica świętości Boga: 1. Bo w tej tajemnicy Bóg wybucha nienawiścią przeciw grzechowi. 2. Bóg objawia swoją miłość do sprawiedliwości i niewinności. [...] Aswerus pokazuje potęgę słudze, który mu uratował życie, a największym, co mógł dla niego zrobić, to ubrać go w swoją purpurę, etc. Bóg, [największym, co mógł dla Niej zrobić, było] odbić w Niej cechy Jego nieskończonej świętości, etc. Parafraza tych słów: *Veni, tota pulchra es, macula non est in te. Veni, dilecta mea, veni, coronaberis, veni de Libano*”⁴⁰.

2. Niepokalana Świątynią Trójcy Świętej

Inne fragmenty zbierane przez Chaminade’a, nie zawsze znanego nam autora, przedstawiają Niepokalaną jako mieszkanie Trójcy Świętej, według wizji świętego Jana w Apokalipsie (21, 1-2):

„*A ja, Jan, etc.* [...] 3. To szczyt, to mieszkanie Trójcy Świętej. *Ten, który trwa w miłości, trwa w Bogu i Bóg w nim* (1 Jn 4, 16). A także kiedy Jan widzi Maryję: *Widziałem nowe niebo i nową ziemię. Pierwsze niebo i pierwsza ziemia przeminęły, etc.* (Ap 21,1)”⁴¹.

3. Niepokalana Jerozolimą zstępującą od Trójcy Świętej

W jeszcze innej instrukcji o Niepokalanej pisze:

„*Et ego, Joannes, vidi sanctam civitatem Jerusalem novam descendentem de coelo a Deo, paratam sicut sponsam ornatam viro suo. Et audivi vocem magnam de throno, dicentem: ecce tabernaculum Dei cum hominibus et habitabit cum eis. Et ipsi populus ejus erunt, et ipse Deus cum eis erit eorum Deus.* Święte miasto Jerozolima, symbol Maryi jest centrum i skoncentrowaniem wszystkich cudów Wszchemogącego: w niej dokonywały się największe tajemnice. Maryja jest siedzibą wszystkich łask, cudów, darów, zalet Kościoła walczącego i tryumfującego

⁴⁰ „*Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram*. Le premier ouvrage de la Divinité sort de leurs mains, pur et sans tache, rempli de grâce et tout brillant de la justice originelle. Voilà cette ressemblance que lui imprime le Dieu de la sainteté... [...] La conception de Marie est é proprement parler, le mystère de la sainteté de Dieu. Mystère de la Sainteté de Dieu: 1. parce que dans ce mystère Dieu y fait éclater spécialement sa haine du péché, 2. son estime et son amour pur la justice et l’innocence. [...] Assuérus veut signaler sa puissance envers un sujet qui lui a sauvé la vie et il ne trouve rien de plus grand que de le faire revêtir de sa pourpre, etc. Dieu [ne trouve rien de plus grand que] de faire rejaillir les traits de sa sainteté infinie, etc. Paraphrase de ces paroles: *Veni, tota pulchra es, macula non est in te. Veni, dilecta mea, veni, coronaberis, veni de Libano*”, EP II, 182.95-96.

⁴¹ „*Et ego Johannes, etc.* [...] 3. C’est l’empirée, c’est la demeure de la Sainte Trinité. *Qui manet in caritate, in Deo manet et Deus in eo* (1 Jn 4, 16). Aussi, aussitôt que saint Jean voit Marie: *Et vidi coelum novum et terram novam. Primum enim coelum et prima terra abiit, etc.*”, EP II, 183.99-100, s. 396-398.

[...] miasto wybranych, zbudowane na szczycie gór, na świętej górze Syjon [...] Nowa Jerozolima [...] Nowa przez nowy porządek łaski. Nowa, zstępująca na świat, tryumfując nad szatanem. [...] A także: Córka Ojca: *ozdobiona jak strojna*, etc: Maryja, ponieważ jest niezwykłą żoną i Matką Bożą musiała być ozdobiona wszystkimi łaskami i zachowana od wszelkiego grzechu w poczęciu"⁴².

4. Przymierze Niepokalanej z Trójcą Świętą

W notatkach do Instrukcji o Świętym Józefie jest ciekawa perspektywa na relacje pomiędzy Maryją a Trójcą Świętą. Święty Józef zawierając przymierze z Maryją, zawiera także przymierze z Trójcą.

„Oto wielki zaszczyt [dla św. Józefa] zawierać przymierze z rodziną Ojca Niebieskiego, a więc zostać trzecią osobą trójcy stworzonej. Święty Józef zawiera przymierze z boską rodziną; zostając mężem Maryi, należy na zawsze do świętej Rodziny. [...] O niewypowiedziane przymierze Maryi z uwielbioną Trójcą! Ona pocnie w czasie tego, który był zrodzony w wieczności i który zostaje jej Synem. Dziewica, Matka Syna, jest Córką Wiecznego Ojca, bo przymierze, które z Ojcem zawiera, pochodzi od przymierza z Synem, który rodząc się z Maryi nie przestanie być zawsze zrodzony w łonie Wiecznego Ojca. Maryja, jako Córka, ma drugie przymierze z Ojcem, bo jest Oblubienicą Ducha Świętego, który pochodzi od Ojca i Syna. Święty Józef, jako mąż Maryi, wchodzi do tych wszystkich przymierzy.”⁴³

Do chwili obecnej korzystałem z notatek i pism ojca Chaminade'a z lat 1800-1809. Później utworzył on z nich pisma w innych ramach i rozwinął je na różne

⁴² „*Et ego, Joannes, vidi sanctam civitatem Jerusalem novam descendentem de coelo a Deo, paratam sicut sponsam ornatam viro suo. Et audivi vocem magnam de throno, dicentem: ecce tabernaculum Dei cum hominibus et habitabit cum eis. Et ipsi populus ejus erunt, et ipse Deus cum eis erit eorum Deus. C'est la sainte cité de Jerusalem, symbole de Marie comme centre et abrégé de toutes les merveilles du Tout-Puissant: en elle se sont opérés les plus grands mystères. Marie est l'abrégé de toutes les grâces, les merveilles, les dons, les excellences des Eglises militante et triomphante... Cité des élus, bâtie sur le haut des monts, sur la sainte montagne de Sion... Nouvelle Jerusalem. [...] Nouvelle, par le nouvel ordre de la grâce. Nouvelle, parce qu'elle entre au monde, triomphant du démon. [...] Aussi: Fille du Père: *Prête comme une épouse*, etc: Marie étant l'épouse singulière et la Mère de Dieu, devait être ornée de toutes sortes de grâces et exempte de tout péché en sa conception”, EP II, 184,103-104, s. 398-399, s. 398-399. Zob. także EP II, 185,107, s. 400.*

⁴³ „*Mais quel honneur [pour Saint Joseph] d'entrer ainsi en alliance vec la famille du Père céleste, de devenir la troisième personne de la trinité créée! Saint Joseph entre dans une alliance proprement dite avec la famille divine; en devenant l'époux de Marie, il sera compris désormais sous le nom de sainte Famille. [...] Quelle ineffable alliance que celle de Marie avec l'adorable Trinité! Elle engendre dans le temps celui qui est engendré éternellement et qui devient réellement son Fils. Cette Vierge, Mère du Fils, est fille du Père éternel parce que l'alliance qu'elle contracte avec le Père, vient de son alliance avec le Fils qui, en naissant de Marie, ne cesse pas d'être toujours engendré dans le sein du Père éternel. Marie a une autre alliance avec le Père, comme sa fille, parce qu'elle est épouse du Saint-Esprit qui procède du Père et du Fils. Saint Joseph, comme époux de Marie, entre dans toutes ces alliances”, EP II, 204,175-176, s. 446-447.*

sposoby. Kilka lat później na konferencji dla mężczyzn sodalicii, czyli dla tych, którzy składali akt zawierzenia-przymierza, podkreśli potrójne przymierze Niepokalanej z trzema osobami Trójcy Świętej⁴⁴.

5. Niepokalana pochwalona we Wniebowzięciu

Jeśli Jezus Chrystus ustalił, że pokora serca jest jedynym sposobem zniszczenia grzechu i zadośćuczynieniem chwale Boga, Maryja Niepokalana zwyciężyła w Chrystusie pychę grzechu przez pokorę. Ona przeżyła kenozę przez pokorę, a teraz w Jej wniebowzięciu jest pochwalona razem z Chrystusem⁴⁵. Maryja jest pochwalona za swą pokorę służebnicy Pana, która oddaje chwałę Bogu w *Magnificat*⁴⁶.

6. Niepokalana w eschatologii

Dla Chaminade'a Niepokalana jest Niewiastą zapowiedzianą w protoewangelii Księgi Genesis. *Inimicitias ponam inter te et mulierem [Pondré enemistades entre tú y la mujer (Gen 3, 15)]*; w ciągu życia często cytował ten tekst o Niepokalanej⁴⁷. Oddaje Ona chwałę Bogu przez zwycięstwo nad grzechem i nad wszystkimi herezjami, a przede wszystkim nad herezją we Francji jego epoki – obojętnością religijną. Rola, jaką Maryja otrzymała od Trójcy Świętej, pozostaje aktualna.

„Moc Maryi się nie zmniejszyła. Mocno wierzymy, że Ona przewycięży tę herezję jak wszystkie poprzednie, bo Ona dzisiaj tak jak i zawsze jest Niewiastą, Niewiastą zapowiedzianą, aby zetrzeć głowę węży; a Jezus Chrystus, obdarzając Ją tą wielką nazwą, uczy nas, że Maryja jest nadzieją, radością, życiem Kościoła i postrachem piekła. Dla Niej więc jest zarezerwowane na nasze czasy wielkie zwycięstwo. Do Niej będzie należała chwała uratowania wiary od utopienia, które nam dzisiaj grozi.”⁴⁸

7. Pozostałe fragmenty o Niepokalanej

Pozostałe fragmenty o Niepokalanej są ukierunkowane na moralność. Maryja jest w nich dla człowieka wzorem zwycięstwa nad grzechem oraz wierności łas-

⁴⁴ EP I, 144.12, s. 598-599. A dalej są wielkie dary przez Trójcę Świętą udzielane.

⁴⁵ EP II, 137, 107-111, s. 299-302.

⁴⁶ EP II, 132.77, s. 287.

⁴⁷ Zob. wyraz „démon” w spisie treści EM I, p. 38; E. Neubert, *Raisons de la dévotion spéciale envers le Mystère de l'Immaculée Conception dans la Société de Marie, en Virgo Immaculata, Acta Congressus Mariologici-Mariani Romae anno MCCMLIV celebrati*, v. VIII, fasc. III, p. 224-229.

⁴⁸ „La puissance de Marie n'est pas diminuée. Nous croyons fermement qu'elle vaincra cette hérésie [l'indifférence religieuse] comme toute les autres parce qu'elle est, aujourd'hui comme autrefois, la Femme par excellence, cette Femme promise pour écraser la tête du serpent; et Jésus-Christ, en ne l'appellant que de ce grand nom, nous apprend qu'elle est l'espérance, la joie, la vie de l'Eglise et la terreur de l'enfer. A elle donc est réservée de nos jours une grande victoire; a elle appartient la gloire de sauver la foi du naufrage dont elle est menacée parmi nous”, *Lettre aux prédicateurs de retraite du 24.08.1839*, LC V, 1163, s. 73-74.

ce⁴⁹. Często chodzi o usprawiedliwienie przywileju Niepokalanego Poczęcia, który nie jest jeszcze zdefiniowanym artykułem wiary⁵⁰. Nie ma jednak w tych ostatnich fragmentach żadnej wyraźnej referencji do Boga i do Trójcy Świętej.

W jakim sensie członek sodalicyj oraz zakonnik Maryi oddaje chwałę Trójcy Świętej przez Niepokalaną Dziewicę Maryję?

1. U członków sodalicyj maryjnej

Termin „przymierze” ma duże znaczenie w duchowości o. Chaminade'a⁵¹. Jego treść może być światłem dla naszej formuły doksológii. Rzeczywiście, w wydaniu modlitewnika *Manuel* z 1804 r. dyrektor sodalicyj tłumaczył akt zawieszenia Maryi jako przymierze członka sodalicyj z Niepokalaną.

„Szczerze poświęcenie się kultowi Maryi zawiera między osobą poświęcającą się a Dziewicą Niepokalaną prawdziwe przymierze. Z jednej strony, Najświętsza Maryja przyjmuje pod swoją potężną obronę wiernego, który rzuca się w ramiona macierzyńskiej miłości, oraz adoptuje go jako swoje dziecko. Z drugiej strony, nowe dziecko Maryi zobowiązuje się dla swojej Najświętszej Matki do najśłodzych i najmiłszych obowiązków.”⁵²

2. U zakonników Maryi

Kiedy w maju 1817 r. do o. Chaminade'a przychodził J. B. Lalanne, członek sodalicyj (ten, który później redaguje regulamin, gdzie jest zawarta doksológia), i wyrażał pragnienie rozpoczęcia życia konsekrowanego, wzruszony dyrektor sodalicyj wytłumaczył mu:

„Złożmy wszystko pod obronę Maryi Niepokalanej, dla której Jej Boski Syn zarezerwował ostateczne zwycięstwo nad piekłem. Bądźmy, mój synu, bądźmy w pokorze piętą Niewiasty – nareszcie powiedział z entuzjazmem [Chaminade]”⁵³.

Jeszcze ciekawsze są konferencje, gdzie też mówi o przymierzu z Bogiem i z Maryją. Zwraca się do pierwszych zakonników, członków sodalicyj, którzy chcieli rozwijać się na drodze konsekracji poprzez profesję zakonną. Chodzi o tę samą wspólnotę, która rok później napisze w regulaminach formułę doksológii.

⁴⁹ EP II, 119; 120; 121; 122; 186; 187.

⁵⁰ EP II, 178; 179.; 180.

⁵¹ O konsekracji-przymierzu według o. Chaminade'a zob.: J.-B. Armbruster, *Connaître, aimer, servir Marie*, Paris 1982, s. 125-162.

⁵² „Une consécration sincère au culte de la très pure Marie, forme entre la personne qui se consacre et la Vierge Immaculée qui reçoit cette consécration, une alliance véritable. D'une part, l'auguste Marie reçoit sous sa puissante protection ce fidèle qui se jette entre les bras de sa tendresse maternelle, et adopte pour son enfant. De l'autre, le nouvel enfant de Marie contracte avec son auguste Mère les obligations les plus douces et les plus aimables”, EP I, 34.11-12, s. 86.

⁵³ „Mettons tout sous la protection de Maire Immaculée, è qui son divin Fils a réservé la dernière victoire sous l'enfer. Soyons, mon enfant, dit-il enfin avec un enthousiasme qui ne lui était pas ordinaire, soyons, dans notre humilité, le talon de la Femme”, J. Lalanne, *Notice historique sur la Société de Marie de la Congrégation de Bordeaux*, 1858, EP V, 17.7, s. 348.

„To ściśle przymierze z Najświętszą Dziewicą jest jedną z własnych cech Instytutu. Jest w nim, jak w naszym przymierzu z Bogiem, wybór, zaangażowanie i towarzystwo, które tworzą doskonale przymierze. 1. Wybór. [...] 2. Zaangażowanie. W co jesteśmy zaangażowani? Aby czcić wszystkimi naszymi siłami: rozpowszechnić Jej kult, przekonać wszędzie, aby żywili dla Niej nabożeństwo oraz zawierzyli się Jej. [...] 3. Towarzystwo. [...]”⁵⁴

Będąc w podeszłym wieku, w 1839 r., o Chaminade otrzymuje watykański dekret pochwalny dla założonych przez siebie zakonów. Wtedy pisze orędzie do wszystkich członków, którego treść brzmi: każdy marianista, będąc człowiekiem zawierzenia, wszystko czyni na chwałę Niepokalanej.

„W Jej Imię i na Jej chwałę wstąpimy w stan zakonny; aby wszyscy poznali Ją, ukochali i Jej służyli, przekonani, że nie zaprowadzimy ludzi do Jezusa inaczej jak tylko przez Jego Najświętszą Matkę, bo wierzymy z wszystkimi świętymi doktorami, że Ona jest całą naszą nadzieją, *Tota ratio spei nostrae*, naszą Matką, naszą obroną, naszą pomocą, naszą siłą i naszym życiem.”⁵⁵

Zakonnik jako człowiek zawierzenia (ale wg o. Chaminade’a także każdy członek sodalicii) jest misjonarzem Maryi rozszerzającym wiarę i pomnażającym chrześcijan, który żyje tylko po to, aby ludzie poznali, ukochali i służyli Maryi.

„Maryja wcieliła nas do swojego wojska i poświęca na apostołów. O czcigodny synu, to święta umowa [przymierza], płodna w dobra dla nas! [...] A więc, my, ostatni wśród wszystkich, którzy uważamy się za powołanych przez samą Maryję, aby iść za Nią do walki przeciwko wielkiej herezji naszej epoki [obojętności religijnej], my obraliśmy sobie jako motto słowa Najświętszej Panny wypowiedziane do sług w Kanie: »uczynicie wszystko, cokolwiek wam mój Syn powie«, przekonani, że naszą własną misją, pomimo naszej słabości, jest czynić wszystkie dzieła gorliwości i miłosierdzia dla bliźniego. [...] Nasze dzieło jest wielkie, jest wspaniałe! Dzieło to jest uniwersalne, bo jesteśmy misjonarzami Maryi, która nam powiedziała: »uczynicie wszystko, cokolwiek wam mój Syn powie«. Tak, wszyscy jesteśmy misjonarzami. Każdemu z nas Najświętsza Panna powierzyła zadanie, abyśmy pracowali dla zbawienia naszych braci na świecie.”⁵⁶

⁵⁴ „Cette alliance étroite et particulière avec la très Sainte Vierge est un des caractères propres de l’institut. On y trouve, comme dans notre alliance avec Dieu, le choix, l’engagement, la société que en font une alliance parfaite. 1. Choix [...] 2. Engagement. A quoi sommes-nous engagés? A l’honorer de tout notre pouvoir: étendre son culte, persuader de toutes parts la confiance et la dévotion envers elle. [...] 3. Société.” *Rekolekcje dla pierwszych marianistów w r. 1817*, EP V, 20.6-8, s. 358.

⁵⁵ „[...] c’est en son Nom et pour sa gloire que nous embrassons l’état religieux; c’est pour la faire connaître, aimer et servir, bien convaincus que nous ne ramènerons les hommes à Jésus que par sa très sainte Mère, par ce que nous croyons, avec les saints Docteurs, qu’elle est toute notre espérance, *Tota ratio spei nostrae*, notre Mère, notre refuge, notre secours, notre force et notre vie”. *Lettre aux prédicateurs de retraites du 24.08.1839*, LC V, 1163, s. 75.

⁵⁶ „Marie nous enrôle dans sa milice et nous consacre comme ses apôtres. Oh, mon respectable Fils, que ce contrat est sacré, qu’il est fécond en bienfaits pour nous! [...] Or, nous les derniers de

3. Czy da się pogodzić chwałę należną „tylko Bogu” z chwałą oddawaną Najświętszej Maryi Pannie?

Dla Chaminade'a nie ma żadnej sprzeczności. Fakt, że Maryja jest chwałą Trójcy jest jasny dla Chaminade'a już od pierwszego wydania modlitewnika *Manual du Serviteur*, jeszcze pod tytułem *Récueil de prières et de pratiques* 1801 r. Na jego początku jest wstęp, w którym wytłumaczono znaczenie bycia członkiem Sodalicji Niepokalanego Poczęcia. Po pierwszych wersach jest cytat świętego Bernarda, który mówi, że Trójca Święta znajduje swoją chwałę w Maryi⁵⁷. Później, mówiąc o przymierzu z Maryją, on sam wytłumaczy, że chwała oddana Maryi nie przeszkadza Bogu.

„Nie trzeba się bać, że chwała Boga będzie umniejszona i że spowodujemy świętą zazdrość Boga. Jezus Chrystus kocha serdecznie Matkę i nie można nic lepszego zrobić, niż Ją kochać i Jej oddać cześć tak jakby On sam to zrobił.”⁵⁸

Nauczanie o. Chaminade'a zawarte jest w jego epistolografii. Zaletą tego sposobu nauczania jest odniesienie do istniejącej rzeczywistości, do życia osób. Często i w różnych okolicznościach powtarza zasadę: *Ad majorem Dei gloriam Virginisque Deiparae* (na większą chwałę Boga i Bogarodzicy Dziewicy)⁵⁹.

Sens korzystania z formuły doksolegii u marianistów

1. Czas: w ciągu dnia

Ten, kto odmawia doksolegię, jest zaproszony do przeżycia pokory oddającej chwałę Bogu. Wraz z Maryją, w ciągu dnia zostaje zjednoczony z Chrystusem oddającym chwałę Bogu.

a) Podczas modlitwy

Chaminade wytłumaczył to, wracając do *Per Ipsum* Mszy św., kiedy pisał kolejne wersje swej metody rozmyślania:

tous, nous qui nous croyons appelés par Marie elle-même pour la seconder de tout notre pouvoir dans la lutte contre la grande hérésie de cette époque [l'indifférence religieuse], nous avons pris pour devise [...] ces mots de la très Sainte vierge aux serviteurs de Cana: faites tout ce qu'il vous dira. Convencus que notre mission è nous, malgré notre faiblesse, est d'exercer envers le prochain toutes les oeuvres de zèle et de miséricorde, nous embrassons en conséquence toutes les oeuvres de zèle et de miséricorde [...]. Notre oeuvre est grande, elle est magnifique. Si elle est universelle, c'est que nous sommes les missionnaires de Marie qui nous a dit: faites tout ce qu'il vous dira! Oui, nous sommes missionnaires. A chacun de nous la très Sainte Vierge a confié un mandat pour travailler au salut de nos frères dans le monde”. Tenże, s. 78-79.

⁵⁷ EP I, 33.5, s. 83.

⁵⁸ „Ne craignons pas que la gloire de Dieu soit diminuée et d'exciter sa sainte jalousie. Jésus-Christ aime tendrement sa Mère, et nous ne saurions faire aucune chose qui lui soit plus agréable que l'aimer et de l'honorer comme il le fait lui-même”, *Rekolekcje dla pierwszych Marianistów w r. 1817*, EP V, 20.6-8, s. 358.

⁵⁹ Zob. mnóstwo cytatów w listach EM II, 227-249, s. 87-91.

„Człowiek łączy się z Jezusem-Chrystusem, aby prosić przez Niego, z Nim i w Nim. [...] Także prosimy Jezusa Chrystusa przez naszą pośredniczkę, Najświętszą Maryję⁶⁰.

b) Poza czasem modlitwy

Zjednoczenie z Jezusem Chrystusem ma miejsce nie tylko podczas modlitwy. W ciągu dnia potrzebne jest powtarzanie „aktów wiary”, które podtrzymują duszę w duchu wiary.

„O ćwiczeniu wiary. Ćwiczenie polega na codziennym pomnażaniu rozumem i sercem aktów wiary w sposób przekazany przez apostołów, czyli uczuciami wiary, zaufania i miłości.”⁶¹

Akty wiary kształtują w nas obraz Chrystusa. Tworzą w modlącym się ducha pokory, który oddaje chwałę Bogu. Chaminade, kierując się do nowej przełożonej Córek Maryi, mówi o doniosłości wiary w każdej chwili dnia, aby zreformować swoje życie:

„Jeśli wszystkie Córki Maryi będą usiłowały przygotować się do modlitwy przez trwanie w świadomości obecności Boga i przez dobre akty wiary, jeśli w ciągu dnia będą usiłowały spełniać uczynki czystej wiary, reforma nadejdzie bez spóźnienia [...], bo wszystkie mają ten sam powód – oddać chwałę Bogu [...]”⁶².

2. W przestrzeni

Oczywiście, członek sodalicji Maryi oraz zakonnik Maryi samymi tylko aktami wiary nie oddaje chwały Bogu przez Maryję, ale przez życie pełne zawierzenia, czyli życie misjonarskie. Misjonarz Maryi pragnie ogarniać cały świat, a doksologia wyraża to pragnienie, aby „wszędzie” przez Maryję była pochwalona Trójca Przenajświętsza.

PODSUMOWANIE

Reasumując, formuła doksologii używana przez marianistów od czasów Założyciela jest doskonałą syntezą, która cudownie kodyfikuje duchową naukę o. Wilhelma Józefa Chaminade’a.

⁶⁰ „De l'exercice de la foi. Cet exercice consiste à multiplier toujours plus chaque jour les actes de foi, d'esprit et de coeur, en la forme enseignée par les Apôtres, en concevant, c'est-à-dire, des sentiments de foi, de confiance et d'amour, „On s'unit à Jésus-Christ pour prier par Lui, avec Lui, en Lui. [...] Nous le prions aussi par notre Médiatrice, l'auguste Marie. On invoque aussi bien utilement la protection des Saints.” G. J. Chaminade, *Pratique de l'oraison mentale, vie purgative*, EO 405.

⁶¹ G. J. Chaminade, *Direction sur la Société de Marie dans les voies du salut*, ED I, 1251, s. 374.

⁶² „[...] si toutes [les Filles de Marie] essayent de se préparer à l'oraison, en se remettant souvenant dans une journée en la présence de Dieu par de bons actes de foi, si elles essayent de faire dans

1. Doksologia jest aktem wiary, odnowienia, który należy powtarzać, aby żyć w duchu wiary. Członek sodalicji lub zakonnik trwa w stanie człowieka wiary. Nieustannie trwa w pokorze, aby dać tylko Bogu Jedynemu i Trójjedynemu chwałę. Człowiek zawierzenia oddaje chwałę Trójcy przez Chrystusa i w Chrystusie.

2. Maryja była stworzona przez Tróję jako niepokalana i pełna świętości, aby zostać przez Boże macierzyństwo współpracownicą swego Syna, aby razem z Nim zwyciężyć grzech. Trójca Święta zawarła ściśle przymierze z Niepokalaną.

3. Zawierając członek sodalicji oraz zakonnik zawierają przymierze z Niepokalaną. Przez przymierze stowarzyszają się z Nią, aby żyć łaską i zwyciężyć grzech wiara. Cześć i kult Maryi, w który przymierze ich angażuje, nie umniejsza chwały Boga ani nie budzi Jego świętej zazdrości, bo czcąc Maryję i rozpowszechnić wszędzie Jej kult jest czymś, co najbardziej oddaje Mu chwałę. Dlatego też człowiek zawierzenia włączy Maryję do chwały przynależnej tylko Bogu.

4. Kiedy uczniowie Chaminade'a wymawiają formułę doksologii, odnawiają swoje przymierze z Maryją. Obok Niepokalanej i przez Nią pragną, aby ich całe życie, ich modlitwa, ich praca, ich misja oddały w Chrystusie, Bogu Ojcu, w jedności Ducha Świętego wszelką cześć i chwałę.

5. Doksologia była tak skomponowana, aby każdy mógł żyć w ciągu dnia w stanie zawierzenia Maryi. Formuła doksologii marianistów ma adresata, który odczytując ją staje się podmiotem modlitwy: to członek sodalicji lub zakonnik marianista, ale także osoby z najbliższego otoczenia. Podmiot modlitwy, jednostka lub wspólnota, znajduje się w ramach czasu i przestrzeni. Kiedy powtarza doksologię w każdej godzinie dnia lub nocą przebudziwszy się (później powyższą modlitwę zaadaptowano do rytmu dnia odmawiając ją po każdej czynności świeckiej czy sakralnej), podmiot modlitwy chce uświęcić swój czas, podnosząc go przez transcendencję do poziomu wiekuistego trwania Trójcy Przenajświętszej. Modlitwa także otwiera na przestrzeń bez horyzontu, ponieważ spełnia się w ten sposób pragnienie modlącego się, aby Niepokalana doznawała czci „wszędzie”, a przez Nią – Trójca Święta.

Sumario

El Padre, el Hijo y el Espíritu Santo sean glorificados en todas partes por la Inmaculada Virgen María. Esta fórmula doxológica, usada hasta el día de hoy por los discípulos de Guillermo José Chaminade (1761-1850), es el objeto del presente estudio.

la journée des actions de foi toute pure, la réforme ne tardera pas à s'introduire; [...] puisqu'elles ont toutes le même motif de la gloire de Dieu" J.-G. Chaminade, *Lettre à la Mère Saint Vincent du 23.9.1830*, LC II, 546, s. 513-514.

Deseamos conocer su origen y luego del sentido de la misma al interior de la espiritualidad de Chaminade. Aparece por primera vez en el instituto por él fundado en Burdeos, Compañía de María (Marianistas), en su primer reglamento de 1818, como jaculatoria a recitar a lo largo del día y al despertarse de noche. Posiblemente fue ya usada entre los miembros de la Congregación Mariana de la Inmaculada Concepción de Burdeos, restablecida por Chaminade a su vuelta del exilio en Zaragoza, en 1800. Lo más probable es que la fórmula proceda del mismo Chaminade o de su entorno más próximo. Dentro de la primacía absoluta que Chaminade otorga a la gloria dada a la Trinidad, y cuyo movimiento es en primer lugar intratrinitario (el *Per Ipsum* de la Misa), existen unas relaciones muy especiales entre la Inmaculada y la misma Trinidad. Esta revela la santidad de la Trinidad que la ha creado, y como Nueva Jerusalén baja de lo alto para ser Santuario de la Trinidad entre los hombres. Unida a la kenosis de Cristo, ha sido glorificada por la misma Trinidad. La Santísima Trinidad ha establecido una triple alianza con la Inmaculada, de la que los hombres, como el mismo San José (alianza sponsal), también participan. La Inmaculada Virgen María tiene una misión universal establecida por la Trinidad: la enemistad y victoria sobre la serpiente, el pecado. El Congregante y el Religioso de María tienen también una alianza con María (alianza filial) que cualifica la alianza que por la fe bautismal tienen con la Trinidad. Al recitar a lo largo del día la doxología, renuevan en el tiempo y en el espacio su alianza trinitaria y mariana, y se renuevan en la gloria universal dada a la Trinidad.

Coincidiendo con el Jubileo del 2000 se celebra el 150 aniversario de la muerte del P. Chaminade, así como su beatificación. Es una ocasión que no debe pasar inadvertida para los que se dedican a los estudios mariológicos. El presente trabajo es una contribución marianista al acontecimiento.